

İzmir YMMO Dergisi

Yıl/Year: 2020 Cilt/Volume: 2 Sayı/No:1 Dönem/Period: Haziran/June 2020
Geliş Tarihi/Recieved: 31.12.2020 Kabul Tarihi/Accepted: 23.01.2021 Sayfa: 42-54
ARAŞTIRMA MAKALESİ

Firma Değeri Ve Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi¹

Zülkif YALÇIN²

Özet

Firma değerlerinin gerçeği yansıtacak şekilde belirlenmesi neredeyse imkânsızdır. İşletmenin değeri aktif varlıkların net değerine göre belirlenmektedir. İşletmelerin gerçek değerlerinin belirlenmesi bilimin önemli bir konusu olmuştur. Bu amaçla firma değerinin gereceğe yakın hesaplanması için birçok çalışma yapılmış ve birçok farklı yöntem bulunmuştur. Firma değeri kavramından entelektüel sermaye kavramına geçiş aynı zamanda muhasebede firmanın gerçek değerinin nasıl kayıt edileceği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çalışmamızın amacı firma değerinin belirlenmesine yönelik yapılan yöntemlerin belirlenerek entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi ve mali tablolarda gösterimi olacaktır. Literatür taraması yöntemiyle araştırma yapılacak ve muhasebe kayıtlarına yönelik alternatifler sunulacaktır. Entelektüel sermayenin hesaplanmasına yönelik alternatif bir muhasebe uygulaması örneğiyle bilime katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler— Firma Değeri, Entelektüel Sermaye, Muhasebe

JEL Sınıflama Kodları: M40, M41, M49, G00

Company Value and Accounting Of Intellectual Capital

Abstract

It is almost impossible to determine firm values to reflect the truth. The value of the business is determined according to the net value of the active assets. Determining the true values of businesses has been an important subject of science. The transition from the concept of firm value to the concept of intellectual capital also raises the problem of how to record the real value of the firm in accounting. The aim of our study will be to determine the methods used to determine the value of the firm, to account for the intellectual capital and to show it in the financial statements. Research will be conducted with the method of literature review and alternatives to accounting records will be presented.

Keywords— Firm Value, Intellectual Capital, Accounting

JEL Classification Codes: M40, M41, M49, G00

¹ Bu çalışma “3. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi Kas. 20-22, 2019 – Van” da tam metin olarak sunulan “Firma Değerinin Belirlenmesine Yönelik Yöntemler Ve Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi” adlı bildirinin genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Tunceli, Türkiye, zulkifyalcin@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-4118-8316

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Günümüzde bilgi teknolojilerinin gelişmesi, teknolojinin hayatımızın her anına dokunması ve yer alması, işletmelerinde bilgi teknolojisi ve teknolojinin yarattığı değişimlere ayak uydurması işletmelerin maddi varlıklarla değerlendirilmesini yetersiz kılmıştır (Yerel, Gerşil; 2005;17). Bunun yanında işletmelerin bilgi teknolojilerine yaptığı yatırım neticesinde elde ettiği sermaye veya varlıklarında ölçülmesi de gerekmektedir. Ancak bu varlıkların maddi bir değere sahip olmaması ölçülmesini de zorlaştırmıştır. Bu şekilde işletmeler sadece maddi varlıklardan değil maddi olmayan varlıklardan da meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Maddi olmayan varlıklara da günümüzde entelektüel sermaye denilmektedir. Bir işletme eğer pazarlamada, üretimde, finans alanında, ar-ge çalışmalarında vb. gibi alanlarda rekabet, hız ve zaman açısından avantaj sağlamak istiyorsa entelektüel sermayeye de yatırım yapması gerekmektedir. Geçmişte işletme varlıkları sadece maddi duran varlıklardan meydana gelirken günümüzde bunlar maddi olmayan varlıklardan oluşmaya başlamıştır. Ülkelerin de gelişmişlik düzeyi bu teknolojilere sahip olup-olmamakla ölçülmeye başlandı. Bilgi teknolojilerine yatırım yapan bir ülke gelişmişlik düzeyini artıran ülke konumuna geçmiştir.

Ülkelerin gelişmesine katkı sunan firmalarda artık sahip oldukları maddi varlıklarla değil, maddi olmayan varlıkları ile de değer biçilmeye başlanmıştır. Bir sokakta bulunan aynı sektörde faaliyet gösteren ve aynı maddi varlıklara sahip iki ayrı firmanın değerinin farklı olması ve hatta değerleri arasında yüksek bir fark olması ne ile izah edilmelidir sorusu önem kazanmaya başlamıştır. Bu önem sadece işletme ortaklarını değil işletme ile ilgili tüm tarafları da ilgilendirir hale gelmiştir. Özellikle yatırımcılar tarafından sermaye piyasalarında firmanın hisse senetlerine yatırım yapmaktaki gerekçesi, devletin vergileri talep ederken kârın yüksek çıkmasında marka değerinin etkisi, sermayedarların firmaya borç para vermesindeki gerekçesi bu işletmelerin firma değerlerinin maddi varlıklarının üstünde bir değere yani entelektüel sermayeye sahip olması olabilir. İşte bu gerekçeler firma değerinin doğru hesaplanmasına ve muhasebe kayıtlarına doğru kayıt altına alınmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak günümüzde Tek Düzen Muhasebe Sisteminde sadece firmanın satışı anında ortaya çıkan 261 Şerefiye hesabı bulunmaktadır. Bu durum açık piyasa işleminde müşterinin firmaya biçmiş olduğu değer tahmini olarak belirlenmesi veya işletmenin sahipleri için ederi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani müşterinin etkisi, işletme yapısının etkisi, işletme çalışanlarının etkisi çok fazla ön plana çıkmadan belirlenen değer.

Entelektüel sermayenin işletmeler için önem kazanması ve ölçülmesinin zor bir şekilde yapıyor olması çalışmamızın ana konusunu oluşturmuştur. İşte çalışmamız bu noktada önem kazanmaktadır. Entelektüel sermayenin muhasebe kayıtlarının nasıl yapılması gerektiği sorusuna cevap aranmaktadır. Literatürde belirlenen çalışmalara paralel hesap önerilerinde bulunacağımız gibi bu öneriler Tek Düzen Hesap Planında yeni hesapların açılması şeklinde olacaktır. Bu hesapların firma değerinin belirlenmesinde kullanılan bir yöntemin örnek uygulaması ile muhasebe kayıtlarında açılan yeni hesapların muhasebeleştirilmesi gösterilecektir. Bundan dolayı çalışmamızda öncelikle entelektüel sermaye hakkında bilgi verilecek daha

sonra geleneksel muhasebe sistemi açısından raporlanması ve muhasebeleştirilmesi hakkında bilgi verilecektir.

2. FİRMA DEĞERİ VE ENTELEKTÜEL SERMAYE

Firma değeri günümüzde işletmenin bilançoda kayıtlı varlıkların değeri ile kayıtlı olmayan varlıkların değerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. İşletmeler fiziksel sermaye, finansal sermaye ve entelektüel sermaye ile faaliyetlerini sürdürürler. Fiziksel sermaye fabrika, teçhizat, stoklar vb. gibi varlıklardan oluşurken, finansal sermaye, nakit, yatırımlar ve alacaklardan oluşmaktadır. Ancak entelektüel sermaye insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinden oluşmaktadır (URL 1). Bilançoda kayıtlı değer fiziksel sermaye ve finansal sermaye iken bilançoda kayıtlı olmayan değer entelektüel sermaye olmaktadır. Firma değeri fiziksel sermaye, finansal sermaye ve entelektüel sermaye toplamıdır diyebiliriz. Fiziksel ve finansal sermaye ölçülebilirken entelektüel sermayenin ölçülmesi zor olmaktadır.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere firmanın piyasa değeri firmanın defter değeri ile entelektüel sermayenin toplamı olarak da tanımlayabiliriz (Yelkikalan, Aydın;2010;135).

Şekil 1: Edvinsson'un Entelektüel Sermaye Sınıflandırması

Kaynak: Edvinsson Leif, 'Hidden Capital', 1998 (Aktaran Yelkikalan, Aydın; 2010;135)

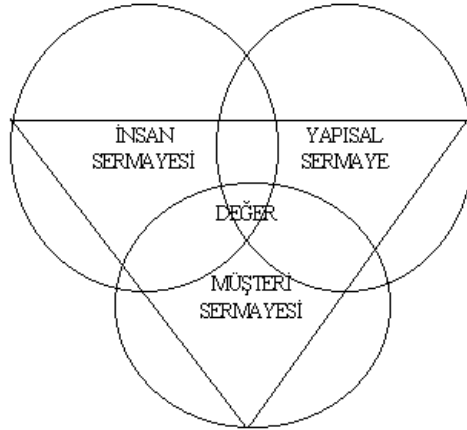
Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak işletme değerini(firma değeri); işletmenin bilançolarında kayıtlı olan değerleri (defter değeri) fiziksel sermaye ve finansal sermaye ile bilançoda kayıtlı olmayan entelektüel sermayenin unsurları olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin toplamından meydana gelmektedir diyebiliriz.

Firma Değerini Belirlemeye Yönelik Kavramlara baktığımızda; Fiziksel Sermaye İşletmenin mal ve hizmet üretebilmek için ihtiyaç duyduğu tüm fabrika, makine vb. gözle görülebilen varlıklardır ve bunlar kolayca muhasebe kayıtlarına alınabilir.

Finansal Sermaye ise işletmenin mal ve hizmet üretirken ve maddi duran varlıkları temin etmede ihtiyaç duyduğu nakit ve benzeri varlıklardır ve bu varlıklarında muhasebe gösterimi kolaydır. Ancak Entelektüel Sermaye; İşletmeye, pazarlama, üretim ve diğer işletme faaliyetlerinde piyasada rekabet avantajı sağlayan ve işletme çalışanlarının bildiği her şeyin toplamıdır diyebiliriz (Yelkikalan, Aydın;2010;136). Aynı zamanda bir organizasyonun bilgi değeri ise o işletmeye ilave rekabet avantajı yaratan bilgi yani şirkete bir rekabet üstünlüğü kazandıran şeylerin toplamıdır diyebiliriz (Çıkrıkcı, Taşdan;2002;19). İşletmenin defter değeri ile piyasada verilen değer arasındaki bu farkında entelektüel sermaye kaynaklandığını söyleyebiliriz. (Yelkikalan, Aydın;2010;136).

Entelektüel sermaye işletmenin değerinin belirlenmesinde kolayca hesaplanamayan ve muhasebe kayıtlarında gösterilemeyen bir sermayedir. O zaman Entelektüel sermayeyi bilgi, beceri, deneyim ve bilgi enformasyonu ile işletmenin faaliyetleri sonucunda mevcut ve gelecekteki başarısını doğrudan ortaya çıkaran, rekabet avantajı sağlayan, bilgi sistemleri, haklar, patentler, formülasyonlar, belli bazı lisans anlaşmaları gibi soyut yani maddi olmayan varlıklardır diyebiliriz (Çıkrıkcı,Taşdan;2002;20).

Şekil 2: Entelektüel Sermayenin Unsurları

Kaynak: IFAC, par.22. (URL 1)

Entelektüel sermayenin şekilde de görüldüğü üzere üç unsur bulunmaktadır. Bunlar; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesidir. İnsan sermayesi çalışanların bilgi ve beceri düzeyi iken, yapısal sermaye firmanın sahip olduğu yönetimini, stratejisi, kurduğu sistemler vb. gibi işletme yapısıyla ilgili olan ve rekabet avantajı sağlayan unsurlardır. Müşteri sermayesi ise markaya olan bağlılığı ile sürekli işletmeden alışveriş yapan müşterilerden oluşmaktadır (Yerel, Gerşil; 2005;19).

Tablo 1: Bir İşletmenin İşgücü Sınıflaması

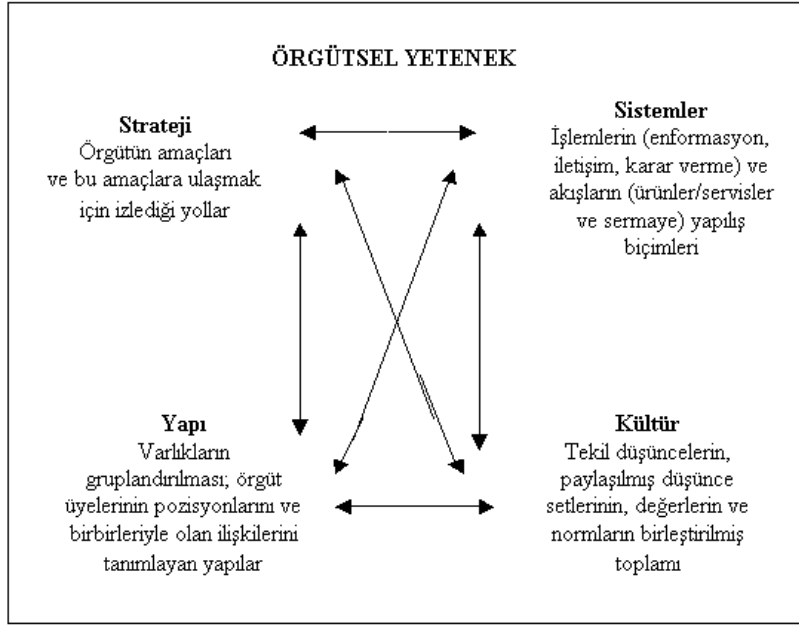
Yeni zor dolar, Düşük katma değeri BİLGİYLE DONATIN →	Yeni zor dolar, Yüksek katma değeri SERMAYEYE KATIN
Yeni kolay dolar, Düşük katma değeri OTOMASYONA GEÇİN ↓	Yeni kolay dolar, Yüksek katma değeri FARKLILAŞTIRIN ↑ YADA DIŞARIYA VERİN ↓

Kaynak: Steward, s. 100 (URL 1)

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere yeri zor dolan insan yani işgücü firma değerini belirlerken entelektüel sermayenin unsuru olan “insan sermayesi” olarak belirlenmektedir. Eğer bu unsur tam ve özgün değilse o zaman bu unsurun güçlendirilmesi ile firma değeri de arttırılabilir. Bu işgücünü bilgiyle donattığımız kadar güçlüsünüzdür. Örneğin bir Tıp Merkezinde Dünyaca ünlü bir doktor çalışıyor olsa o Tıp Merkezinin diğer tıp merkezlerine paralel gelir elde edeceğini söyleyemeyiz. Veya dünyaca ünlü bir aşçının çalıştığı restoranda yemek yediğinizde ödeyeceğiniz ücret ile herhangi bir esnaf lokantasında yiyeceğiniz yemeğe ödeyeceğiniz ücret aynı olmayacaktır. Aslında yemek her iki restoranda da hizmet sunumu ile insanın açlık ihtiyacını gidermektedir. O zaman bu farkı ortaya çıkaran aslında insan sermayesi “aşçı” veya “doktor” olmaktadır.

Bir diğer unsur olan yapısal sermaye ise aşağıdaki şekil 3’de gösterildiği gibi strateji, sistemler, yapı ve kültür arasındaki etkileşimle ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşim ne kadar güçlü ise yapısal sermaye o kadar güçlü olacaktır. Bu etkileşimi artırmanın yolu kurumsallaşmayı etkin bir şekilde uygulama ve işletme içi eğitimleri artırma ile mümkün olabilir. Örgütsel yeteneği ortaya çıkaran unsurlar işletmenin diğer işletmelere göre daha hızlı harekât etmesini ve rekabette üstünlük sağlamasını sağlayacaktır. Örneğin işletme kültüründe çalışanların tüm sorunlarını dinleyen ve bu sorunlara çözüm bulan bir bölüm kurup çalışanların çalışırken stresini azaltmayı hedefleyen bir işletme daha kaliteli ürünler ortaya çıkarabilir. Unutmayalım ki maliyet ürünün oluşmasında ortaya çıkan tüm fedakârlıklar toplamıdır. Bu fedakârlıklar işgücünün özverili çalışması ile daha kaliteli ve sorunsuz ürün çıkarmasını da kapsamaktadır. İşte işletmenin kültüründe böyle bir durum rekabet avantajı sağlayacağı gibi satışların da artmasına sebep olabilmektedir.

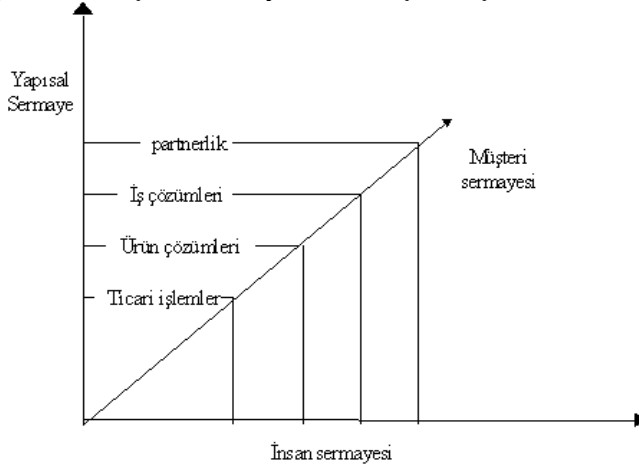
Şekil 3: Örgütsel Yeteneği Oluşturan Elemanlar

Kaynak: Saint-Onge, s.17 (URL 1)

Bir diğer unsur ise müşteri sermayesidir. Müşteri sermayesinde insan sermayesi ile yapısal sermayenin vermiş olduğu güven müşterilerin markaya olan güvenlerini arttırmaktadır. Bu durum bir marka bağımlılığı yaratabilmektedir. Müşteri sermayesinin ortaya çıkışında aslında müşteriler kendi kendine işletmenin üretmiş olduğu ürüne bağımlı olmamaktadır. Bu bağımlılığın ardında yapısal sermayenin getirmiş olduğu ürün çözümleri, partnerlik, iş çözümleri vb. gibi unsurlar varken insan sermayesinin getirmiş olduğu bilgi, deneyim, tecrübe gibi unsurlar da bulunmaktadır.

Şekil 4: Müşteri Sermayesinin Oluşum Aşamaları

Kaynak: Saint-Onge, s. 15 (URL 1)

Stewart (1997) entelektüel sermayeye şu şekilde geniş bir tanımlama getirmiştir; elde edilmiş kullanışlı bilgi, örgütün süreçlerini, teknolojilerini, patentlerini, iş görenlerinin becerileri, müşteriler, tedarikçiler ve diğer ilişkili taraflar olarak sıralarken aslında hizmet sektörünün yoğunlukla ilişkilendiği unsurları bize göstermektedir. İşte bu sebeplerle hizmet işletmeleri için entelektüel sermaye sanayi sektörüne göre bira daha önem kazanmaktadır. Sanayi sektöründe sermaye yoğun faaliyetler yürütülürken hizmet sektöründe emek yoğun bir faaliyet yürütülmektedir. Entelektüel sermaye de en fazla işgücü, bilgi, beceri ve deneyim gibi kavramlar ön plana çıkmakta ve bu kavramlar en fazla hizmet sektöründe yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü entelektüel unsurları hizmet işletmeleri için daha fazla önem taşımaktadır (Yerel, Gerşil;2005:17-19). Hizmet işletmelerinde bilgi ve deneyim insan sermayesi ile sunulmaktadır. Bu durum entelektüel sermayenin hizmet sektöründe işletmelerin esas sermayesi konumunda olduğunu göstermektedir.

3. FİRMA DEĞERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK YÖNTEMLER

Firma değerini belirlemede yukarıda saydığımız fiziksel sermaye, finansal sermaye ve entelektüel sermaye unsurları etkilidir. Bu unsurların değerlerini bildiğimizde aslında işletmenin değerini de bilmiş oluruz. İşletme değerinin hesaplanmasında çok farklı yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan birkaç yöntemi şu şekilde sıralayabiliriz; Net Varlık Yöntemi, İskontolu Net Nakit Akımı Yöntemi Ve Piyasa Çarpanları Yöntemi, Piyasa Değeri/ Defter Değeri Oranı, Tobin Q Oranı Yöntemi, Maddi Olmayan Varlıkların Değerlerinin Hesaplanması Yöntemi, Girişim Değeri Yöntemi, Tasfiye Değeri Yöntemi Ve Fiyat / Satış Oranı yöntemidir.

Her yöntemin kendi özgü bilimsel gerekçeleri bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda, yukarıda sayılan yöntemlerin birkaçının bir arada uygulandığı da görülmektedir. Fiziksel sermaye değeri; işletmenin aktifleri ile yabancı kaynakları arasındaki farktan oluşmaktadır. Bu değerde işletmenin bilançosuna bakılarak kolayca bulunabilen bir değerdir. Bu yöntem “net varlık yöntemi” olarak adlandırılmıştır. Finansal sermaye; işletmelerin nakit ve benzerlerinden oluştuğundan aslında bu nakit ve benzerlerinin firmanın değerinin belirlendiği gün itibari ile gerçek değerleri belirlendiğinde finansal sermaye değeri de bulunabilir diyebiliriz. Bu yöntemde de “iskontolu net nakit yöntemi” denilmektedir. Entelektüel sermaye ise belirlenmesi en zor sermayedir (Taner,Akkaya;2003;1-2). Bu değer belirlendiğinde firmanın değeri bulunabilir. O zaman aslında firma değerinin belirlenmesinde kilit role sahip olan entelektüel sermayedir diyebiliriz.

Bu Yöntemler şöyledir;(Taner,Akkaya;2003;1-7),(Çıkrıkçı,Taşdan;2002;24-25)

- Net varlık yöntemi: işletmenin bilançosuna bakarak aktifleri ve borçları arasındaki fark ile bulunan sonucun piyasada bu yöntemle satılması ile ortaya çıkan değer "Net Varlık Yöntemi" ile bulunan bir değer olacaktır. Örneğin satış anındaki bilanço değeri 1.500.000 TL olan ve bu değere satıla biliniyorsa bu değer net varlık yöntemi ile bulunabilir. Bir işletmenin Pazar değeri net varlık yöntemi ile bulunan değerdir diyebiliriz

- İskontolu Net Nakit Akımı Yöntemi: işletmenin nakit akımlarının net bugünkü değer yöntemi ile bulunması sonucunda ortaya çıkan değerdir. Bu yöntemde işletmenin tüm varlıkları nakit değeri ile değerlendirilir ve bulunan nakit değerlerin bugünkü değeri bulunarak sonuca varılır. İskonto oranı; şekildeki bir formül ile bulunabilir.

$$WACC = Re * E/V + (1 - T) Rd * D/V$$

WACC : iskonto oranı

Re : sermaye maliyeti

E/V : sermayenin toplam kaynaklara oranı

T : vergi oranı

D/V : borçların toplam kaynaklara oranı

Rd : borçlanma maliyeti

- Piyasa Değeri/ Defter Değeri Oranı; bu yöntemde işletmenin piyasa değeri ile defter değerleri ayrı ayrı bulunarak ortaya çıkan değerdir. İşletmenin piyasa değeri hisse senetlerinin satış değeri iken, defter değeri ise işletmenin bilanço tarihindeki değeridir. Örneğin; A işletmesinin hisse senedi değerleri toplam değeri 1.000.000 TL ve defter değeri 500.000 milyon TL ise, A işletmesinin entelektüel sermaye tutarı $1.000.000 - 500.000 = 400.000$ bin TL olur. Entelektüel sermaye performansı $1.000.000 / 500.000 = 2$ olur. İşletme defter değerinin 1 katına eşit entelektüel sermayeye sahiptir.

- Tobin'in Q Oranı: yöntem piyasa değeri/defter değeri yöntemine benzemektedir. Aradaki fark “işletmenin yatırım kararlarını tahmin etmek için, faiz oranlarından bağımsız olarak, işletme varlıklarının yerine koyma maliyetlerini” kullanarak hareket etmektedir. Yani oranı bulmak için defter değeri yerine “işletme varlıklarının yerine koyma maliyetini dikkate almaktadır.

- Maddi Olmayan Varlıkların Değerlerinin Hesaplanması: bu yöntemde maddi varlıkların işletmeye getirisi hesaplanır. Bu getirinin maddi varlıklara isabet eden kısmı düşülür. Sonuca 7 adımda ulaşılmaktadır.

- Fiyat / Satış Oranı: bu yöntemde işletmenin piyasa değeri ile satış değeri arasındaki oran ile bulunan sonuç ile iş hacmi ölçülmeye çalışılır.

“Fiyat / Satış = Piyasa Değeri / Net Satışlar” şeklinde formüle edilir.

- Firma Değeri (Girişim Değeri): bir işletmenin sat tüm borç ve alacakları ile birlikte satılması anında ortaya çıkan değeridir.

“Firma Değeri = Piyasa Değeri + Net Nakit” , “Net nakit = (Nakit + Menkul Kıymet) – Toplam Finansal Borç” formülasyonu ile bulunur.

- Tasfiye Değeri: işletmenin ya hukuki yada bireysel olarak tüm varlıklarının paraya çevrilerek satılması ile ortaya çıkan değerdir.

4. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

Firma değerinin belirlenmesinde sadece işletme defter değeri ve diğer finansal varlıkların değeri yeterli olmayabilir, bunun yanında işletmenin entelektüel

sermayesine de ihtiyaç duyulmaktadır. İşletme defter değeri bulunduktan sonra ortaya çıkan diğer bir sorun ise entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi olacaktır. Entelektüel sermaye soyut bir kavram olduğundan muhasebenin maliyet esaslı kavramı gereği muhasebe kayıtlarına nasıl ve ne kadar tutarda kayıt edilmelidir sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunu aşmak için bulunan yöntemler vergi mevzuatınca kabul edilecek midir sorunu da ayrıca tartışılmalıdır. Aynı zamanda bu varlığın maddi olmayan duran varlıklar arasında tutulması uygun olacaktır ancak sermaye olarak özkaynaklarda tutulması nasıl gerçekleşecektir sorunu da ayrıca incelenmelidir. Bunun yanında bu bir gelir-gider unsuru olduğundan bu unsur gelir tablosu hesaplarında da tutulmalı mıdır sorununun da çözüme kavuşturulmalıdır.

Öncelikle entelektüel sermayenin ölçülmesi gerekmektedir. Yukarıda belirlenen yöntemlerle belirlenen değer maddi olmayan duran varlıklarda yer alacak şekilde kayıtlanmalıdır. Geleneksel muhasebe sisteminde bazı maddi olmayan varlıklar ölçülüp muhasebeleştirile bilinmektedir. Örneğin, şerefiye, markalar ve patentler gibi. Ancak bu değerler hesaplanabilen değerlerdir. Bu değerler eğer amortismanına tabi tutulursa o zaman bu değerler gider hesaplarında kaybolup gidecektir. Entelektüel sermaye ise bir gider değildir.

Entelektüel sermayenin 26 grubunda tutulması doğru olacaktır. Çünkü tek düzen hesap planının belirlenen maddi olmayan duran varlıklar grubu entelektüel sermayenin kayıtlanmasında uygun olacaktır. Entelektüel sermaye şerefiye hesabında tutulması uygun olmayacaktır. (Çıkrıkcı,Taşdan;2002;25-30) Çünkü şerefiye satış anında ortaya çıkan bir değerdir. Bizim amacımız ise satış gerçekleşmeden ortaya çıkan entelektüel sermayenin kaydıdır. O zaman 26 grubunda boş olan hesaplardan birine yerleştirilmesi uygun olacaktır. Karşı hesabı ise tabi ki özkaynak hesapları olacaktır. Ancak bu özkaynaklar hesabında 50 grubu ödenmiş sermaye hesabı buna uygun değildir. Bu hesap ilgili kanunlarla belirlenmiş ve şekil şartlarına tabidir. 52 grubu hesaplarda entelektüel sermayenin tutulması işçin uygun değildir. Çünkü 52 grubu sermaye yedekleri, belli bir işlem sonucunda ortaya çıkan ve sermayeye daha sonra eklenebilecek değerlerin kayıtlandığı yerdir. Bunu yerine boş olan hesap gruplarından “51 grubu”nda izlenmesi ve “Diğer Sermaye Hesapları” adıyla anılması uygun olacaktır. Bu grup altında entelektüel sermayenin unsurları ayrı ayrı izlenebilir veya izlenemiyorsa “Diğer Entelektüel Sermaye” adında bir hesap açılabilir. Aşağıdaki gibi bir hesap grubu ortaya çıkacaktır.

51 Diğer Sermaye Hesapları

511 İnsan Sermayesi

512 Yapısal Sermaye

513 Müşteri Sermayesi

516 Diğer Entelektüel Sermaye

Yukarıdaki hesap planına göre her bir unsur ayrı ayrı hesaplana bilinmesi gerekir. Ancak yukarıda açıklanıp belirlenen yöntemlerle bu ayırım yapılamamıştır. Bundan dolayı bu ayırım ortaya çıkana kadar bu hesapların kullanılması pek fazla

olamayacaktır. Ancak entelektüel sermayenin kayıt edilebildiği genel bir hesap bu sorunu çözecektir. O zaman muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olabilir;

Entelektüel sermayenin bilanço kaydı

265 Entelektüel Sermaye	XX	
516 Diğer Entelektüel Sermaye		XX

Entelektüel sermaye hesabının bir getirisi var ise bu getirinin de gelir tablosu hesaplarında ayrıca gösterilmesi gerekir. Bu getirinin nasıl hesaplanacağı bilinmediğinden durum hakkında bilgi verilememektedir. Ayrıca entelektüel sermaye hesabı gelir tablosunda gösterilecek olduğunda; eğer vergisi verilmemiş ise “64 Grubu Diğer Faaliyetlerden Gelir Ve Kârlar” hesaplarında, gider unsuru olmuş ise “65 Grubu Diğer Faaliyetlerden Gider Ve Zararlara”; eğer vergisi verilmiş ise ayrıca 9 nolu nazım hesapları grubunda “Vergi Dışı Gelirler” hesabında tutulabilir.

Yukarıda belirlemiş olduğumuz hesapları bir örnek ile açıklayalım. Uygulayacağımız firma değeri belirleme yöntemlerinden “Piyasa Değeri/ Defter Değeri Oranı” yöntemi olsun.

- İşletmemizin defter değeri 1.000.000 milyon TL’dir. İşletmemiz hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir özel hastanedir. İşletmemiz aynı zamanda BIST İstanbul’da işlem gören bir işletmedir. İşletmemizin Hisselerinin piyasa değerine göre firma değeri 1.200.000 TL’dir. İşletmenin defter değerinin üstünde ki 200.000 TL’lik artışın işletmemizin kurumsal yapısının güçlü olmasında kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. İşletmemiz önümüzdeki 3 ay içinde dünyaca ünlü bir doktor ile anlaşma imzalayacağını borsaya bildirmiştir. 1 hafta sonra da sözleşme imzalanmıştır. İşletmemizin sözleşme imzalandıktan sonraki hisse senetleri piyasa değerine göre firma değeri 4.500.000 TL olduğu görülmüştür.

Yukarıda ki örnekte görüldüğü üzere işletmenin defter değeri 1.000.000 lira iken piyasa değeri “yapısal sermaye”den kaynaklı 200.000 TL artmış ve ünlü bir doktor yani “insan sermayesi”nden kaynaklı da 3.300.000 TL değer artışı yaşamıştır. Bu değer artışının yaşanmasındaki artış işletmenin satış hacminin ve kârlılığının artacağı düşüncesidir. Bu durum da “müşteri sermayesi” ortaya çıkacaktır. Müşteri sermayesi ölçümü ve oranlaması ise “satış gelirlerindeki oransal artış” ile bulunabilmektedir. Ancak çalışmamızın ana konusu işletme değerinin muhasebeleştirilmesi olduğundan “müşteri sermayesi”nin hesaplanmasına yönelik tahminleme yapılmamıştır. Örneğimizin muhasebe işlemleri aşağıdaki gibi olacaktır.

- İlk yapılacak kayıt **işletmenin borsaya kote olduğunda ortaya çıkan değer artışlarının** kaydı olup muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

Yapısal Sermayenin Muhasebe Kaydı

265 Entelektüel Sermaye	200.000	
265.02 Yapısal Sermaye		
512 Yapısal Sermaye		200.000

Z. YALÇIN

Yukarıdaki hesap kaydında görüldüğü üzere hisse senetlerinde ki değer artışının yapısal sermayeden kaynaklı firmaya duyulan güvenin artışıdır.

• İkinci yapılacak kayıt **işletmenin ünlü bir doktor ile yapacağı anlaşma gereği ortaya çıkan değer artışlarının** kaydı olup muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

İnsan Sermayenin Muhasebe Kaydı

265 Entelektüel Sermaye	3.300.000	
265.01 İnsan Sermayesi		
512 İnsan Sermayesi		3.300.000

Yukarıdaki kayıta da görüldüğü üzere dünyaca ünlü doktorun firmamızın hem cirosunun artacağı ihtimali hem de firmamızın böyle bir sözleşmeye imza atılabilecek yapısal sermayeye sahip olması yatırımcıların firmamıza olan güvenini arttırmıştır. Bu durum işletmemizin defter değerinin üstünde daha yüksek bir piyasa değerine sahip olmasına sebep olmuştur. Hesap kayıtlarının bilançoya yansımaları aşağıdaki gibi olacaktır;

Varlıklar

Kaynaklar

I. Dönen Varlıklar	III. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
II. Duran Varlıklar	IV. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	V. Özkaynaklar
1) Haklar	-Ödenmiş Sermaye
2) Şerefîye	-Diğer Sermaye Hesapları 3.500.000
3) Entelektüel Sermaye 3.500.000	1) İnsan Sermayesi 3.300.000
	2) Yapısal Sermaye 200.000
	3) Müşteri Sermayesi
	4) Diğer Entelektüel Sermaye

SONUÇ

Günümüzde birçok firmanın gerçek değerleri ile kayıtlı değerleri arasında uçurumlar bulunabilmektedir. Birçok basında milyar dolarla ifade edilecek işletme değerlerinden bahsedilmekte ancak bu firmaların kayıtlı defter değerlerine bakıldığında durumun milyar dolarla ifade edilmediğini görebiliriz. O zaman bu aradaki farklar nereden çıkmaktadır sorusu sorulmaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda aslında bu değerlerin soyut kavramlarla ortaya çıkan bir değer olduğu görülmüştür. Bu değerlere entelektüel sermaye denilmiş ve entelektüel sermayenin

unsurları belirlenmiştir. Bunlar; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olmuştur. Bu kavramların hesaplanması için bazı yöntemlere başvurulmuştur. Bu yöntemler genellikle işletmenin piyasa değeri ile gerçek değeri arasındaki farkları belirlemekle ortaya çıkmıştır. İşletmenin defter değeri ile piyasa değeri arasında bir farklılık olduğu kesindir. Belirlenen bu değerler arasında bir farklılık var ise bunu muhasebe kayıtlarında gösterilmesi gerekir.

Çalışmamızda ortaya çıkan bu sorun irdelenmiştir. Entelektüel sermayenin kayıtlanmasına yönelik bir öneri getirilmeye çalışılmıştır. Bu öneri bilanço kayıtlarından yeni açılacak hesap grupları ve hesaplarla örneklendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda gösterilen bu kayıt yöntemleri ile gelecekte bu konuda yapılacak olan çalışmalara katkı sunulmaya çalışılmıştır. Entelektüel sermayenin belirlenmesine yönelik devletin ilgili kurumları ayrıca çalışma yapmalı ve bu değerler üzerinden yeniden hesap planları ve kayıt sistemleri geliştirilmelidir. Vergi usul kanunlarında ve Kamu Gözetim Kurumu tarafından da ilgili yönetmelik ve kanunlarda yeni düzenlemeler getirilmelidir.

KAYNAKLAR

ÇANKAYA İ., S.M.M.M Staja Başlama, II. Cilt, 2007

ÇIKRIKÇI M., DAŞTAN A. (2002) Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 43

İ. ZOR, S. CENGİZ, (2013) Entelektüel Sermaye ile Firma Değeri Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 37-56, Bahar

STEWART T.A. (1997) *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*, Double day/Currency, New York

TANER B., AKKAYA C. (2003) İşletme Değerini Belirleme Yöntemleri Ve Farklı Sektörlerdeki İşletmeler Üzerine Bir Uygulama, *Ege Akademik Bakış*, 3. Sayı, 1-7

TORAMAN C., ABDİOĞLU H., İŞGÜDEN B. (2009) İşletmelerde İnovasyon Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Yönetim Muhasebesi Açısından Değerlendirilmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, C.X I, S,I 2009

http://akuiibf.aku.edu.tr/pdf/11_1/5_isl.pdf (19.10.2009)

YELKİKALAN, N. VE AYDIN, N. (2003) Aile Şirketlerinde Profesyonelleşmeyi Yönlendiren Bir Dinamik: Entelektüel Sermaye Birikimi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1 (1-2), 131-140

YEREL A., GERŞİL G. (2005) Entelektüel Sermayeyi Ölçme Ve Raporlama Yöntemleri, *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 12.Cilt 2. Sayı

URL 1: Bilmedik F., *Entelektüel Sermaye*,
<http://danismend.com/kategori/altkategori/entellektuel-sermaye/> (12.12.2019)